

VASTUSTAVA KANNANOTTO

Lausunto työryhmän mietinnöstä; Väliaikainen poikkeaminen vesivoimalaitoksen lupamääräyksistä sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi. (Viite: VN/25636/2023)

Vastaanottaja: Oikeusministeriö

Allekirjoittanut Ryti-Lehtolan Kyläseura vastustaa jyrkästi ja kokonaisuudessaan luonnosta vesilain muuttamiseksi siten, että vesivoimalaitoksille annettaisiin oikeus poiketa väliaikaisesti säännöstelyä koskevista lupamääräyksistään. Lakimuutos asettaisi sähkömarkkinoiden ja energiayhtiöiden taloudelliset edut perustuslaillisen omaisuudensuojan ja työturvallisuuden sekä ympäristöarvojen edelle.

1. Haittojen yksipuolinen kohdistuminen kansalaisiin ja rannanomistajiin

Lakiehdotus siirtää sähköjärjestelmän riskit ja säännöstelyn haitat yksipuolisesti paikallisten asukkaiden, virkistyskäyttäjien ja ranta-alueiden maanomistajien kannettaviksi. Lupamääräysten tilapäinenkin höllentäminen kiihdyttää lyhytaikaissäännöstelyä, joka aiheuttaa välittömiä ja mittavia aineellisia vahinkoja:

Erosion raju lisääntyminen: Rajut ja äkilliset vedenpinnan vaihtelut syövyttävät rantapenkkoja.

Kiinteän omaisuuden tuhoutuminen: Jatkuva edestakainen vedenliike rikkoo rantarakenteita, kuten laitureita, venevalkamia ja pengerryksiä.

Pohjasedimenttien liikkeellelähtö: Veden virtauksen nopeat suunnanmuutokset nostavat pohjalietteen liikkeelle, mikä sammentaa vesistöä ja aiheuttaa ranta-alueiden madaltumista sekä rehevöitymistä.

2. Konkreettinen hengenvaara ja ranta-alueiden pettäminen (Esimerkkinä Kemijoki)

Säännöstelyrajojen venyttäminen ja tosiasiallinen lyhytaikaissäännöstely on jo tähän asti osoittanut, kuinka vaaralliseksi maaperä muuttuu vesistöjen rannoilla. Kemijoki Oy on harjoittanut tulkinnanvaraista ja osin lupamääräysten vastaista säännöstelyä Kemijärven ja Kemijoessa, jonka seurauksena ranta-alueet ovat vettyneet, hioutuneet ja muuttuneet petollisen pehmeiksi.

Tästä pysyvistä vaarasta on saatu traagisin mahdollinen osoitus: Heinäkuussa 2024 Rovaniemellä Kemijoen rannalla tapahtui kuolemaan johtanut onnettomuus. Kemijoki Oy:n tilaamassa rannankorjaustyössä ollut kaivinkone upposi jokeen maaperän pettämisen vuoksi, ja koneenkuljettaja hukkui. On täysin kestäväntöntä, että lainsäädäntöä muuttamalla lisätään riskiä sellaisten maaperävaurioiden syntymiseen, jotka vaativat ihmishenkiä ja tekevät rannoilla liikkumisesta tai työskentelystä hengenvaarallista.

3. Radikaalit ja korjaamattomat ympäristötuhot

Lupamääräykset on asetettu suojelemaan vesiluontoa. Niistä poikkeaminen johtaa välittömästi ekologiseen kriisiin:

Kalojen elinolosuhteiden romuttuminen: Äkilliset vedenkorkeuden vaihtelut kuivattavat kalojen kutualueita, tuhoavat mätää ja eristävät poikasia kuivuviin lammikoihin.

Linnuston pesimärauhan häiriintyminen: Erityisesti keväällä ja alkukesästä rannoilla pesivien lintujen pesät joko hukkuvat äkillisen tulvituksen alle tai jäävät säännöstelyn vuoksi kuivalle maallematojen armoille.

Vesipuidedirektiivin rikkominen: Suomea sitova EU-lainsäädäntö edellyttää vesistöjen tilan parantamista, ei sen tietoista heikentämistä kriisitilanteiden varjolla.

4. Lisähuomiot ja vaatimukset jatkovalmistelulle

Vastustamme esitystä myös seuraavien painavien seikkojen vuoksi:

Valvontajärjestelmän puute: Esityksessä ei ole määritelty tehokasta ja riippumatonta valvontamekanismia sille, miten varmistetaan, ettei "väliaikaista poikkeamista" käytetä energiayhtiöiden toimesta pelkkään taloudelliseen optimointiin (esim. sähkön hinnanpiikkien hyödyntämiseen).

Valtion korvausvelvollisuuden ongelmallisuus: Mietinnössä kaavaillaan, että valtio korvaisi poikkeustilanteiden vahingot. Tämä tarkoittaa sitä, että yksityisten voimayhtiöiden liiketoimintariskejä ja niiden aiheuttamia tuhoja maksatettaisiin veronmaksajien pussista, mikä on yhteiskunnallisesti täysin epäoikeudenmukaista.

Teknologianeutraaliuden puute: Sähköverkon tasapainottamiseen on käytettävissä muitakin keinoja (kuten akkuvarastot, kulutusjousto ja muiden tuotantomuotojen säätö), joten hauraiden sisävesiekosysteemien uhraaminen ei ole välttämätöntä.

Johtopäätös

Esitetty lakimuutos laillistaisi ja pahentaisi toimintatapoja, jotka ovat jo tähän asti aiheuttaneet mittavia ympäristötuhoja ja johtaneet jopa kuolemaan johtaneeseen onnettomuuteen Lapin vesistöissä. Vesilain ensisijaisen tehtävän on oltava luonnon, kansalaisten turvallisuuden ja omaisuudensuojan varjeleminen, ei suuryhtiöiden sääntelyn keventäminen.

Esitys vesilain muuttamiseksi on hylättävä.

[Kemijärvi 02.07.2026]

Tarmo Miettinen

Tarmo Miettinen

Ryti-Lehtolan Kyläseuran puheenjohtaja